

Areál čs. opevnění Hlučín-Darkovičky

Průvodce

SLEZSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM

Osazení levého zvonu na MO-S 19 Alej (20. května 1986)

Areál čs. opevnění Hlučín-Darkovičky

Areál československého opevnění Hlučín-Darkovičky je evropsky vysoce ceněnou prezentací jedinečného fortifikačního systému naší republiky. Jedná se o vojensko-technickou expozici, kde mohou návštěvníci poznávat významnou součást historie první poloviny 20. století.

Areál čs. opevnění v Hlučíně-Darkovičkách je součástí Slezského zemského muzea od roku 1992. Jedná se o jeden z šesti expozičních areálů, tematicky blízký je mu národní Památník II. světové války v neďaleké Hrabyni.

V rámci SZM je specifický tím, že se typově jedná o muzeum v přírodě, nicméně jeho tematické zaměření je v této kategorii poměrně netradiční. Zahrnuje v sobě skupinu objektů, které vznikly jako součást obranné linie československé hranice. Patří k nejzajímavějším u nás a nejlépe dochovaným v Evropě. Tvoří jej pět objektů různého druhu a stupně odolnosti, které jsou jednostranné i oboustranné. Odborným pracovníkům pak umožňuje tento areál představit vedle bojiště i jednotlivé objekty, a to jak ve stavu a vybavení z roku 1938, tak v podobě, v jaké překonaly válku.

Areál je také jistým symbolem klíčových událostí československých dějin – je úzce spojen s mnichovskou dohodou a ztrátou Sudet a tím i jedním z dramatických momentů historie Slezska.

Budování pohraničního opevnění

Ve druhé polovině 30. let, v období silícího mezinárodního napětí a narůstající nestability, vyvolaných po roce 1933 militaristickou politikou hitlerovského Německa, začala zvláště ohrožená Československá republika budovat k obraně svého demokratického zřízení, územní nedotknutelnosti a státní svrchovanosti rozsáhlý systém stálého pohraničního opevnění. Železobetonové pevnosti s vojenskými osádkami měly společně s dalšími jednotkami československé armády zajistit účinnou obranu státu ohrožovaného ze strany nacistického Německa vojenskou agresí. Nejvíce ohroženým pásmem tehdejší československé hranice s Německem a strategickou prioritou byla její severní část od Bohumína k Děčínu, v jejímž úseku mezi Bohumínem a Hájem ve Slezsku již v roce 1935 výstavba těžkého opevnění započala.

Plán opevnění Československa

V průběhu tří let zde bylo až do září 1938 vybudováno, technicky vstrojeno a převážně i vyzbrojeno čtyřicet objektů těžkého opevnění včetně jedné dělostřelecké tvrze a několika vložených zesílených lehkých opevnění vz. 37 A (tzv. řopíků). Kromě toho zde byl dokončen i celistvý překážkový systém, kabelová telefonní síť a kasárna pro pevnostní jednotky – Hraničářský pluk 4 v Hlučíně.

Pevnostní úsek „MO“ (úsek opevnění Moravská Ostrava) byl specifický tím, že se při jeho stavbě hledala nejvhodnější koncepce pro další výstavbu celého československého opevnění. Zpočátku jeho podoba podléhala vlivu francouzského fortifikačního umění, ale s přibývajícím zkušenostmi se jejich podoba dále zjednodušovala a vylepšovala. Byly postupně upravovány tak, aby se s průměrnými náklady dosáhlo maximální efektivity obrany.

Mapa pevnostního úseku MO (Moravská Ostrava)

Výstavbu pevností řídilo Ženíjní skupinové velitelství (ŽSV) II se sídlem v Bohumíně a později v Hlučíně – Dlouhé Vsi. Toto velitelství bylo přímo podřízeno Ředitelství opevňovacích prací, které bylo jako součást Ministerstva národní obrany orgánem zodpovědným za vý-

stavbu. Prvním velitelem ŽSV II byl mjr. žen. Ing. Antonín Sameš, který byl 30. srpna 1937 pověřen vedením nově vzniklého ŽSV VI v Trutnově; nahrazen byl pplk. žen. Josefem Libnarem.

Současný stav MO-S 18 Obora

Následky mnichovské dohody a stav opevnění za války

Po vzniku mnichovské dohody 30. září 1938 muselo Československo postoupit svá pohraniční území – Sudety – Německu. Následkem bylo připojení oblastí, v nichž žilo více než 50 procent německého obyvatelstva, k německé říši. Nacistické Německo argumentovalo opětovným sjednocením sudetoněmeckých území, která ale patřila zemím Koruny české od 10. století, s Německou říší. Československo touto úmluvou mezi Německem, Velkou Británií, Francií a Itálií přišlo celkem o 41 098 km² území a 4 879 000 obyvatel.

Zároveň ale ztratilo i soustavu pohraničních pevností. Vojáci je museli opustit bez boje. Síť sice nebyla dokončena (celkově mělo být postaveno 15 463 lehkých a 1 276 těžkých objektů, poslední etapa výstavby měla skončit v roce 1946), přesto byla poměrně rozsáhlá

– tvořilo ji téměř 10 000 lehkých objektů, jež měly být dočasným štítem pro bránící se pěchotu, a 263 objektů těžkých, u kterých se počítalo se stálou osádkou a dlouhodobým odporem.

Pohraničí bylo poté obsazeno Němci. Z pevností byly odstraněny veškeré pancéřové prvky, které byly následně použity pro německou armádu a průmysl. V letech 1944–1945 začala německá armáda tyto objekty opevnění v rámci Moravské ochranné závory a Uzávěracího pásma Jeseníky upravovat a improvizovaně vyzbrojovat na obranu před blížící se Rudou armádou. Následující boje o pevnosti na Ostravsku byly nejnáročnější vojenskou operací na našem území a vyžádaly si mnoho obětí. Právě tyto těžké boje ukázaly dokonalost československého předválečného opevnění.

Obnova a zpřístupnění pevností

Poměrně brzy po skončení války v roce 1945 se začala řada lidí zajímat o železobetonové obranné objekty z 30. let, které vytvářely v našich zemích celé linie. Avšak bylo potřeba řešit naléhavější úkoly spojené s obnovou naší republiky, proto objekty postupně chátraly a řada z nich byla vykradena.

V 70. letech 20. století se však situace začala měnit a zájem o obnovu těchto objektů postupně vzrůstal. Tehdy také vznikaly první, často zcela neformální skupiny lidí, které se věnovaly s úctyhodnou obětavostí vylepšení stavu jednotlivých pevností, kupříkladu na Náchodsku, Kralicku, ale i na Ostravsku a Opavsku.

Největší pozornosti přátel vojenské historie a opevnění se však těšilo seskupení pevností severně od Hlučína mezi obcemi Markvartovice, Šilheřovice, Darkovice a Darkovičky. Tyto pevnosti byly zdevastovány a bylo zřejmé, že jejich rekonstrukce nebude snadná. Představovaly však objekty různého druhu, různého stupně odolnosti, byly mezi nimi objekty jednostranné i oboustranné, s různou výzbrojí a byly poměrně snadno přístupné.

Rekonstrukce pevnostního areálu začala v roce 1980, kdy v rámci tehdejšího nově vzniklého Muzea revolučních bojů a osvobození v Ostravě byla vytvořena pracovní skupina v čele s Janem Poláškem, jejímž cílem se stala obnova několika vybraných pevnostních objektů. 28. června 1984 byly převzaty čtyři různé typy objektů, tvořících budoucí areál opevnění v Hlučíně-Darkovičkách, a tříčlenná pracovní skupina zahájila spolu s dalšími dobrovolníky rekonstrukční práce.

Z Vojenského archivu v Praze byly získány potřebné plány objektů i jejich zařízení. U objektu Alej byla například vysekána větší část stromků a keřů z náletu semen okolních stromů, které zde vytvořily poměrně hustý porost zakrývajcí pohled na pevnost.

Jan Polášek u agregátu v MO-S 19 Alej, 1985

Odklizeny byly i staré kmeny z okolí srubu a byl vyhotoven přechod přes příkop, který vznikl po vybrání kamene v týlové části srubu. Byl tak zřízen provizorní přístup dovnitř do objektu. V další fázi rekonstrukce byly z pevností v Milostovicích se souhlasem Krajské vojenské ubytovací a stavební správy v Olomouci získány pancéřové střílny jako náhrada za ty, jež z Aleje vytrhali někdy v roce 1940 okupanti.

Bylo zřízeno parkoviště a bagrem vyčištěny protitankové příkopy po obou stranách pevnosti, které byly řadu let zaneseny ze značné části zeminou a odpadem. Rozsáhlá plocha Aleje byla obklopena překážkami, zejména pak betonovými jehlami a ocelovými rozsocháči.

Prvním objektem připraveným uvítat návštěvníky se stal „řopík“. Jeho interiér byl vybaven technickým zařízením a doplněny byly i zbraně. Jeho interní „křest“ se konal 28. května 1985. Pravidelný provoz areálu byl pak zahájen 28. září 1988.

Alej v roce 1984

Jan Polášek a Jindřich Czeniek u „řopíku“ v roce 1985

Expozice

Areál opevnění Hlučín-Darkovičky tvoří pět objektů. Ústředním objektem areálu je oboustranný dvoukřídlý dvoupodlažní samostatný pěchotní srub **MO-S 19 Alej** s dvěma zvony a střeleckou kopulí, který je doplněn těžkými objekty **MO-S 17 Štípký**, **MO-S 18 Obora** a **MO-S 20 Orel** a vloženým zesíleným **lehkým opevněním vz. 37A 140Z**, tzv. řopíkem.

Přehled základních údajů objektů těžkého opevnění
AREÁLU ČS. OPEVNĚNÍ V HLUČÍNĚ-DARKOVIČKÁCH

Objekt	Číslo		MO-S 18	MO-S 19	MO-S 20
	Název		Obora	Alej	Orel
	Odolnost		II	III	IV
	Doba betonáže		27.7. až 3.8.1936	21.8. až 27.8.1936	5.12. až 11.12.1936
	Krychl. pevnost betonu kg/cm2		388	420	396
	Kubatura betonu m3		1 193	1 993	2 856
	Ocelové výztuže cca t		80	150	200
	Tloušťka stropu cm		200	250	350
	Tloušťka čelní stěny cm		225	275	350
	Tloušťka ostatních zdí cm		100-170	125-200	150-300
	Odolá granátu ráže cm		24	30,5	42
	Počet mužů posádky		24	36	38
Výzbroj	Pancéřové věže	Zlk	1	2	2
		Zp	-	-	1
		K2K	-	1	-
	Pod betonem	L1 (d4-k)	1	2	2
		M	1	1	2
		N	2	4	4
	Pod pancířem	M	-	1	-
		N	1	2	2
	Dotace nábojů pro kanóny ks		1 824	3 648	7 232
	Dotace nábojů pro kulomety ks		198 000	475 200	796 800
	Dotace ručních granátů ks		200	375	375
	Dotace pistol. raket ks		160	320	320
	Výrobce pancéřových věží		Škoda	Vítkovice	Vítkovice, Škoda (Zp)

Vysvětlivky: Zlk pozorovací zvon L1 (d4-k) 4cm pevnostní protitankový
Zp dělostřelec. pozorov. zvon kanón vz.36 s těžkým kulometem vz.37
K2K střelecké kopule pro 2TK vz. 37 N lehký kulomet vz.26
M dvojče těžkých kulometů vz.37 na společné lafetě

Pěchotní srub MO-S 19 Alej

Dobový pohled přes zvon MO-S 18 Obora na MO-S 19 Alej

MO-S 19 Alej

Objekt byl vybudován na značně exponovaném místě tehdejší československo-německé hranice severně od Hlučína, v otevřeném terénu umožňujícím silný útok protivníka, proto byl stavěn ve III. stupni odolnosti. Betonáž byla realizována firmou V. Nekvasil, a. s., Praha-Karlín během jednoho týdne v srpnu 1936 s objemem betonu 1 993 m³.

Sruba byl určen pro šestatřicetičlennou osádku. Jeho čelní železobetonová stěna orientovaná k severu je 275 cm silná, tloušťka stropu činí 250 cm a bočních či týlových stěn 125–200 cm, pancéřových zvonů a kopule až 30 cm, což zaručovalo odolnost proti dělostřelectvu do ráže 305 mm.

Zvon objektu

Pohled na zvony a kopuli MO-S 19 Alej (současný stav)

Před čelní stěnou a okolo Aleje je navržena čtyři metry široká rovinanina z lomového kamene, která je spolu se stropem pokryta hliněným záhozem osetým trávou. Srub je tak dobře maskován a jeho přední stěna je účinně chráněna před dělostřeleckou palbou. Obě boční stěny se střílnami hlavních zbraní, směřujícími východním a západním směrem a umožňujícími boční palbu k obraně sousedních pevností Obora a Orel, jsou chráněny před palbou útočníka od severovýchodu i severozápadu. Ochranu srubu a jeho hlavních zbraní umožňují zejména prodloužené boční stěny v podobě křídel vybíhajících do stran s osazenými zvony. Nadkrytí střílen převísy (krakorci) chrání střílny objektu před napadením shora (nálože spouštěné ze stropnice před střílny a vchod; palba ze zbraní se strmou dráhou letu střel), stíní a znemožňuje letecké pozorování obdobně jako maskovací materiál, který mohl být upevněn na háky v okraji stropní desky. Před střílnami hlavních zbraní jsou ochranné příkopy, někdy označované jako „diamantové příkopy“ (šířka 175 cm, hloubka 310 cm), bránící útočníkům v přístupu ke střílnám srubu a jejich vyřazení z boje trhavinou. Příkopy sloužily k pojmání nábojnic ze střeleckých místností. Do příkopů ústí granátový skluz a nad ním je střílna pro lehký kulomet vz. 26 k ochraně hlavních zbraní.

Ve střeleckých místnostech – kasematách – byly hlavní zbraně srubu, tj. protitankové pevnostní kanóny vz. 36 ráže 47 mm s těžkými kulomety vz. 37 ráže 7,92 mm. V týlových stěnách střeleckých místností jsou střílny pro lehké kulomety vz. 26 k ochraně vchodu, a navíc v levé střelecké místnosti granátový skluz chránící týlový prostor před vchodem, v pravé střelecké místnosti ještě dvojice těžkých kulometů vz. 37 na společné lafetě.

Pravá střelecká místnost MO-S 19 Alej

Střílna zvonu

Chodba v levé části objektu

Vlastní vchod je situován v týlové stěně a chráněn třemi kusy zbraní a trojmi dveřmi. Vpředu je vstupní chodba opatřena mřížovými dveřmi z 3 cm silných ocelových prutů, v lomené chodbičce za nimi jsou dvojice 3 cm silné a 450 kg těžké silnostěnné pancéřové plynostěnné dveře. První dveře jsou opatřeny v dolní polovině průlezem (nouzový východ) překrytým přišroubovaným ocelovým plátem s protitlakovou úpravou, která umožňuje dveře zapřít ocelovou vzpěrou. Prostor mezi dveřmi zamezuje jak vniknutí bojových otravných látek do objektu, tak zároveň zaručuje zachování vnitřního přetlaku v objektu. První dveře vydrží výbuch granátu ráže 210 mm v těsné blízkosti bez poškození.

Vstupní chodbičku, v níž jsou umístěny zamřížované nasávací otvory filtroventilačního zařízení, chrání vchodová pistolová střílna pro kulometnou pistolí vz. 38 ráže 9 mm.

Napříč celým horním, tedy bojovým patrem vede chodba, na jejímž levém konci je třístřílnový pěchotní zvon s výškově nastavitelnou podlážkou. Na stěně zvonu jsou úchyty pro lafetu s lehkým kulometem vz. 26, pozorovací průzory, náhradní hlaveň, zásobníky, signální pistole, sklopné sedátko a zátka otvoru periskopu. Zvon je vybaven ručním muničním výtahem, neschází ani světelná signalizace, klasický telefon a mosazný potrubní telefon. Vedle telefonu je uchycena pancéřová hadice, jež se upne na zbraň a svádí prázdné nábojnice do středového potrubí vedoucího do plechové schránky pod zvonek, z níž byly zplodiny odsávány exhaustorem.

Exhaustor je umístěn před vstupem do prostoru pod zvonek, vlevo od střílny. Je tak zajištěna ochrana hlavních střílen zbraní srubu. Do střílny lze vložit pozorovací nebo střílnovou vložku. Vpravo od střílny je příkopový periskop a granátový skluz.

Naproti střílny se nachází telefonní ústředna s plním telefonem vz. 35. Vedle ní je světnice velitele, sousedící s místností zemní telegrafie. Přes chodbu je umístěna levá střelecká místnost pro pevnostní protitankový kanón s ochrannou střílnou vchodu, doplněná granátovým skluzem.

Ubikace pro osm mužů v dolním patře

Lehký kulomet vz. 26 ve zvonu MO-S 19 Alej

Střílna kulometného dvojčete

Levá střílecká místnost MO-S 19 Alej

Nádrže na vodu v MO-S 19 Alej

Detail střílny s těsnicí koulí

V místnosti, jako i jinde v objektu, jsou exponovaná místa oplechovaná, což mělo zabránit odlétávání odštěpků betonu při zasažení objektu. Poslední řada cihel je u příček ve srubu nahrazena vrstvou asfaltu s korkem, která měla při zásahu zamezit přenosu vibrací železobetonového stropu na příčky. U vchodu je sklad munice pro protitankové kanóny ráže 47 mm, za ním pak na chodbě střílna pro návěšného. Z chodby můžeme vejít do střílecké místnosti kopule se skladem části munice ráže 7,92 mm a odtud do vlastní kopule, kompletně vybavené, včetně dvou původních pozorovacích dalekohledů vz. 39 1,1x zvětšujících a dvou těžkých kulometů vz. 37 na společné lafetě. Druhá polovina horního patra je v podstatě identická s levou. Navíc jsou zde nádrže na vodu pro případ poškození studny.

Chloubou této poloviny bojového patra je pravá střílecká místnost. Výzbroj zde tvoří 4cm pevnostní kanón vz. 36 ráže 47 mm s ústím hlavně ve střílně s těsnicí pancéřovou koulí. Součástí této zbraně je i těžký kulomet vz. 37 v pevnostním provedení, který je namontován na kolébce děla jako jeho pomocná zbraň. Obě zbraně se zaměřují společným záměrným dalekohledem vz. 36 s dvojnásobným zvětšením, umístěným vlevo na kolébce. Mířič při boji mohl využívat prvků hlášených pozorovatelem ze zvonu telefonem, potrubním telefonem z mosazných trubek nebo světelným návěšným zařízením. Kompletní zbraň obsluhovalo 3 až 6 mužů (velitel kanónu, mířič, nabíječ, kulometčík a dva podavači). Kanón se vyráběl od konce roku 1936 ve Škodových závodech v Plzni, jeho celková cena bez kulometu byla 360 tisíc korun, dostřel 5,8 km, kadence až 35 ran za minutu. Ve své době se jednalo o jednu z nejlepších pevnostních zbraní na světě.

4 cm pevnostní kanón vz. 36 ráže 47 mm v pravé střílecké místnosti MO-S 19 Alej

Stejnou optiku, jakou je opatřen kanón, má také druhá hlavní zbraň ve střílecké místnosti – dvojice těžkých kulometů vz. 37 ráže 7,92 mm spřažených na společné lafetě. Zbraň umožňuje velice přesnou střelbu i za tmy, mlhy či zadýmení bojiště, a to díky panoramatické mapce umístěné na lafetě nad zbraní se zakreslením terénu v palebném vějíři a vztažnými body. Odpad nábojnic do ochranného příkopu je řešen dvěma bronzovými tubusy opatřenými pružinovými vyvažovači. Lafeta zbraně umožňuje pravému kulometu individuální rozsev palby pro zvětšení hloubky postřelovaného pole. Obsluhu tvořili tři muži.

Pomocnou zbraní ve střílecké místnosti je lehký kulomet vz. 26 v ochranné střílně, který obsluhoval jeden muž. Oba typy kulometu představovaly špičkové zbraně, které proslavily československou zbrojní techniku ve světě a staly se na dlouhá léta žádaným exportním artiklem.

Vpravo od střílny je umístěno původní měřidlo přetlaku a svorkovnice pro nouzové připojení polní telefonní linky, pod ní se v podlaze nacházejí prostupy pro ventilační potrubí. Vlevo od střílny je ve stěně osm, nyní zaslepených, kruhových otvorů, které měly sloužit k odvětrání.

V místnosti byla uložena pohotovostní dávka střeliva (624 ks pro kanón a 40 tis. ks pro kulometry), dále zámečnické nářadí vz. 23, truhlíky s potřebami pro kanón, truhlíky pro uložení záměrných dalekohledů, konzervačního materiálu, také náhradní hlaveň kanónu. Světelné vybavení místnosti je elektrické, je zde i několik petrolejových lamp (lampičky značky Meva vz. 35) pro nouzové osvětlení v případě výpadku elektřiny.

Z horního do dolního patra vede dvouramenné schodiště s šestnácti stupni, pod nímž je uloženo ženijní nářadí a náhradní díly. Naproti schodiště je hlavní ubikace pro mužstvo s šesti dvojlůžky.

Vlevo od schodiště lze vstoupit do umývárny se spotřební nádrží na 210 l vody a umývacím žlabem, za umývárnu jsou dvě WC určená k použití jen v případě boje. Odpad z objektu je řešen šterbinovou nádrží OMS, z níž vede potrubí do revizní šachty v kamenném záhozu a pak dále do týlu, kde končí žabí klapkou a trativodem. Pravá část dolního patra je ukončena ubikací pro dva poddůstojníky a skladem ručních granátů. Vpravo od schodiště je ubikace pro čtyři muže a vedle ní ubikace pro dva poddůstojníky. Další místností je sklad proviantu na dva týdny boje.

Dvojice těžkých kulometů vz. 37 ráže 7,92 mm v pravé střílecké místnosti MO-S 19 Alej

Lehký kulomet v pravé části objektu

Lehký kulomet vz. 26 v ochranné střílně

Průkazník bojových otravných látek v MO-S 19 Alej

Pohled do zvonu

Periskop ve zvonu

Filtrovna v MO-S 19 Alej

Zbývající část dolního patra je tvořena především technickým zařízením. Nachází se zde filtrovna, v níž na betonovém podstavci stojí hlavní ventilátor s převodkou pro ruční pohon. U filtrů je umístěna původní sada průkazníků pro sledování bojových plynů v ovzduší.

Ventilační soupravy pro objekty se volily podle použité výbroje a normy potřeby vzduchu pro jednotlivé zbraně a zařízení.

V rohu místnosti filtrovny je vrtaná studna o hloubce 47,9 m a průměru vrtu 20 cm. Další místností je strojovna agregátu, který je upevněn na betonovém podstavci a v době míru se spouštěl pouze pro zkoušku a výcvik obsluhy. Osvětlení bylo zajišťováno petrolejovými lampami. Strojovnu agregátu doplňuje exhaustor na odtah zplodin a nádrž pro chlazení motoru. Za strojovnou se nachází sklad pohonných hmot a maziv, ve kterém bylo umístěno palivo (11 barelů) na 14 dní provozu agregátu, a sklad kulometné munice ráže 7,92 mm.

Pěchotní srub MO-S 17 Štípký

Dobové foto MO-S 17 Štípký

Dobový pohled na levou část MO-S 17 Štípký

Oboustranný dvoukřídlý dvoupodlažní pěchotní srub II. třídy odolnosti s dvěma pozorovacími zvony a s minometnou střeleckou místností ve snížené části dolního podlaží, se střílnou směřující východním směrem. V plánované výbroji byl jeden protitankový pevnostní kanón vz. 36 ráže 47 mm spřažený s těžkým kulometem vz. 37, dále čtyři těžké kulometry vz. 37 (z toho dva spřažené jako kulometné dvojče), šest lehkých kulometů vz. 26 a 9cm minomet vz. 38 ráže 90 mm. Stavební práce provedla firma Ing. V. Nekvasil, a. s., Praha-Karlín. Betonáž

proběhla od 3. do 9. září 1936. V roce 1945 byl objekt zničen vnitřní explozí vojáků Rudé armády. Díky tomu je možné si prohlédnout detaily jeho konstrukčního řešení. Za povšimnutí stojí obnažené ocelové armování v rozervaných betonových stěnách, zachovalá minometná střílna a revizní šachtičky odpadu před týlovou částí levého křídla objektu. Z bezpečnostních důvodů není vstup do objektu povolen.

Současný pohled na levou část MO-S 17 Štípký

Pěchotní srub MO-S 18 Obora

Dobový pohled na MO-S 18 Obora

MO-S 18 Obora

Jednostranný samostatný pěchotní srub vybudovaný v II. stupni odolnosti. Tloušťka stropu je 2 m. Osádku tvořilo dvacet čtyři příslušníků Hraničářského pluku 4 se sídlem v Hlučíně. V roce 1940 byl německou armádou ze srubu vytržen pozorovací zvon. Při rekonstrukci byl dne 15. prosince 1991 opětovně osazen pozorovací zvon z OP-S 28 Mezicestí. Ve vstupní chodbičce je pamětní deska věnovaná Jaroslavu Švarcovi, členovi osádky, který byl v době okupace vyslán s výsadkovou skupinou TIN na území Protektorátu Čechy a Morava a padl spolu s dalšími parašutisty podílejícími se na atentátu říšského protektora Reinharda Heydricha v kryptě pravoslavného kostela sv. Cyrila a Metoděje (sv. Karla Boromejského) v Resslově ulici na Novém Městě pražském.

Ve srubu se nachází původní funkční čerpadlo Royal, dieselaagregát, plně funkční ventilace s filtrací, nádrže na vodu, ubikace, muniční sklady a vybavená střílecká místnost. Ve střílně pro původní 4cm pevnostní kanón vz. 36 ráže 47 mm je nyní nainstalována část sovětského protitankového kanónu DOT 4, který byl původní čs. zbraní inspirován.

Čerpadlo Royal o výkonu 21 litrů za minutu, dokáže čerpat vodu až z hloubky 150 metrů

Návštěvník při prohlídce pevnosti získá představu, jak se žilo v objektu v době bojové pohotovosti, kromě manipulace se zbraněmi si může zkusit i čerpání vody rekonstruovaným čerpadlem, a to z hloubky 50 metrů, velice působivá je pak prohlídka při zapnutém agregátu. Pevnost se zpřístupňuje spíše výjimečně.

Střílecká místnost MO-S 18 Obora

Pěchotní srub MO-S 20 Orel

Dobové foto MO-S 20 Orel

Jedná se o tvrzový samostatný pěchotní srub, který měl být součástí plánované tvrze U Orla. Je jediným postaveným objektem tvrze. Postaven byl proto, aby do doby, než bude celá tvrz realizována, nevznikla v pevnostní linii mezera. Po dostavbě tvrze by srub v podstatě vytvářel druhý sled obrany a jeho hlavním úkolem by bylo pozorování a řízení dělostřelecké palby z dělostřeleckého pozorovacího zvonu.

MO-S 20 Orel

Před vlastní betonáží bylo potřeba vyhloubit šachtu hlubokou více než 26 metrů, která měla v budoucnu napojit objekt na podzemí tvrze. Hloubení šachty bylo vzhledem k písčitému podloží problematické. Tehdy si šachta vyžádala první oběť, když dělník František Haničák neopatrně nahlédl 17. srpna 1936 do šachty a udeřilo ho do hlavy dno jedoucí výtahové klece. Další oběti šachty následovaly po válce, kdy do ní padali místa neznalí návštěvníci. Po roce 1945 spadlo do šachty minimálně 6 lidí, z nichž jednoho se podařilo v roce 1970 vytáhnout na žebříku ven živého.

Výzbroj objektu MO-S 20 Orel byla tvořena dvěma 47mm protitankovými kanóny vz. 36, šesti těžkými kulomety vz. 37 a šesti lehkými kulomety vz. 26. V objektu byly osazeny dva pancéřové pozorovací zvony o hmotnosti přes 50 tun, vyzbrojené lehkými kulomety. Uprostřed čelní stěny objektu byl zapuštěn dělostřelecký pozorovací zvon bez výzbroje, sloužící výhradně k pozorování a řízení dělostřelecké palby. Pro tento účel byl vybaven celkem třemi průzory, kterými bylo možno pozorovat běžným dalekohledem. Ve vrchlíku zvonu byl navíc i otvor pro speciální periskopický dalekohled vz. 38 s proměnným zvětšením 6/10x. Toto zařízení vyráběla Optikotechna Přerov, která však do mnichovských událostí tento periskop do objektu nestihla dodat. Po-

zorovatelem ve zvonu byl v roce 1938 četař aspirant Ota Fröhlich od 8. dělostřeleckého pluku v Hranicích, jehož oddíl měl v okolí zaujaté palebné postavení. Celkovou osádku objektu pak tvořilo 44 mužů a v září 1938 jí velel dělesloužící četař Jan Fianta.

Za války byl objekt cvičně postřelován německou armádou, na jaře 1945 se stal stěžejním bodem německé obrany proti postupujícím jednotkám 1. gardové armády. Z německé strany se na obraně úseku podílely zbytky skupiny armád „Henrici“, tvořené německou 1. tankovou armádou a maďarskou 1. armádou, které v předešlých bojích utrpěly značné ztráty. Z doby těžkých bojů jednotek gen. Grečka proti skupinám armád „Mitte“ pod velením generálplukovníka, později polního maršála, Ferdinanda Schörnera, který byl ubytován na zámku v Hlučíně, je dodnes část zákopů zachována. Tudy šla válka.

Tuto skutečnost a zároveň intenzitu bojů dokládají do dnešních dnů stále nové nálezy pozůstatků padlých vojáků a poměrně velké množství munice obou válčících stran, a to především v pásmu MO-S 16–23, ale i v okolních obcích. Velice zajímavým nálezem byl nevybuchlý minometný granát ráže 120 mm zaražený do betonu MO-S 19 Alej, objevený až při rekonstrukci a následně zneškodněný pyrotechniky, přičemž po desítky let byl nebezpečím pro místní mládež, která se v jeho bezprostřední blízkosti scházela.

Po skončení války se začaly likvidovat škody, zahlazovat zákopy apod. Rovněž objekty těžkého opevnění se začínaly čistit od zbytkové munice. Dle pyrotechniků provádějících likvidaci munice zde byly používány nové typy min. V 50. letech se vstupy do objektů zazdívaly. Přesto došlo a stále dochází ke smrtelným úrazům na pevnostech.

Objekt je záměrně zachován ve stavu, v jakém se nacházel po druhé světové válce, tedy bez pancéřových zvonů, s vytrženými hlavními střílnami, které jsou nahrazeny betonovými střílnami z jara 1945. Jeho čelní stěna je poničená od zkušebního postřelování a po těžkých bojích. Interiér objektu je poškozen vnitřním výbuchem, který při ústupu provedla německá vojska odpálením munice. Při výbuchu se zřítila větší část schodiště do podzemí a byly rozmetány zděné příčky.

V objektu se zachovaly skromné zbytky původní elektroinstalace. V šachtě byly navíc nalezeny zbytky čerpadla a různé pozůstatky z bojů v roce 1945 – přílby, polní lopatky a podobně. Na samotném objektu pod krakorcem u vchodu se dochovalo německé značení T-XIX, což se liší od českého číslování. Jako vzpomínka na smrtelné úrazy je na zdi u šachty nápis „Šachta čeká na další oběť“.

Dobový pohled přes levý zvon MO-S 20 Orel k MO-S 21 Jaroš

Technika u MO-S 20 Orel

Četař aspirant Ota Fröhlich, pomocný pozorovatel oddílu z dělostřeleckého pozorovacího zvonu MO-S 20 Orel (září 1938)

Lehké opevnění vzor 37 A 140Z

LO vz. 37A – řopík – a v pozadí památník na boje z jara 1945

Typ takového opevnění se nazývá řopík. Je to označení malé železobetonové pevnůstky československého opevnění. Název vznikl podle zkratky ŘOP – Ředitelství opevňovacích prací, které výstavbu opevnění řídilo. Vnitřním vybavením tohoto objektu jsou lafety pro kulomety, periskopy, ventilátor a ženijní nářadí. Řopík a okolí je upraveno do stavu z roku 1938, obklopují jej tedy ženijní zátarasy, protipěchotní překážky a protitankový příkop.

Rekonstrukce areálu

Pěchotní srub MO-S 19 Alej na počátku rekonstrukce

Pravá střelecká místnost před osazením střílen

Protipěchotní překážky před Alejí

Každodenní život v pevnostech

Část osádky MO-S 19 Alej se psem Jiskrou

Pevnosti areálu měly od roku 1937 svou stálou osádku – hraničáře. Ti se po týdnu na pevnostech střídali se svými kolegy z kasáren a při petrolejkách prováděli výcvik, neboť agregát k výrobě elektřiny se používal jen na hodinu týdně, aby se zkontrolovala jeho funkčnost. Vojáci během pobytu v pevnostech kromě náročného výcviku rovněž upravovali ženijní zátarasy v okolí objektů, prováděli běžné údržbářské práce a hlavně udržovali svůj úsek opevnění v dokonale bojeschopném stavu.

Během týdenního pobytu prvního sledu na pevnostech bylo jídlo vojákům dováženo denně kořmo z hlučinských kasáren, kde mezitím probíhalo zaměstnání druhého sledu. Hraničáři při výcviku na pevnostech nesměli využívat toalety, i když ty byly na svou dobu velice moderní – splachovací a opatřené vlastní čističkou pod pevností, ale museli využívat latríny v tylových prostorách. Toalety v objektech byly určeny jen pro použití v době boje.

Osádky opevnění žily nejen životem na pevnostech, ale měly i svůj civilní život. Máme příklady hraničářských vojáků, kteří se díky službě na pevnostech seznámili s místními děvčaty a po válce se trvale usadili v okolních obcích. Ale s pevnostními osádkami jsou spjaty i tragické události. Stalo se, že při čištění zbraně po službě došlo z neopatrnosti k výstřelu ze zbraně a následnému úmrtí vojáka, či ke konfliktu „na muzice“, kde se nepohodl hraničář o děvče a byl zabit laťkou plotu při zpáteční cestě na pevnost. To jsou jen dvě z epizod, které byly s pevnostmi areálu spojeny. Pozdější události a především konec války byly mnohem krutější.

Tablo Hraničářského pluku 4

Plukovní praporek Hraničářského pluku 4

Pravidelně pořádané akce

Ukázky provádějí příslušníci Armády ČR

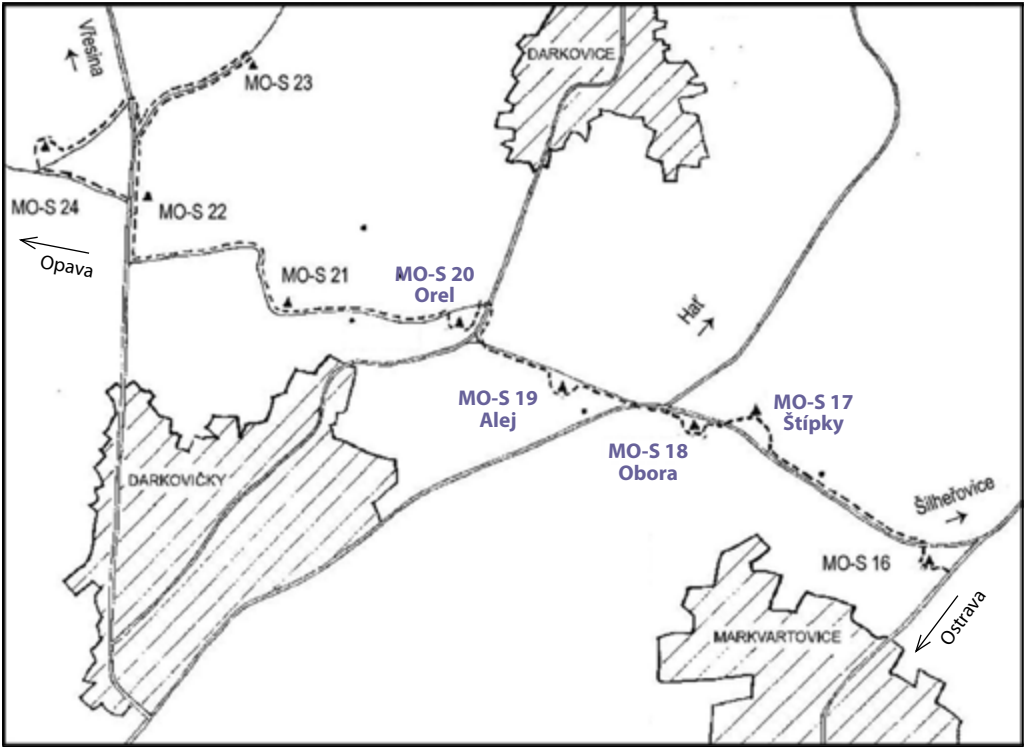
Sraz historických vozidel v areálu

Areál je dnes místem řady vzdělávacích a vzpomínkových akcí. Pravidelně se zde pořádají ukázky obrany pevností ve spolupráci s jednotkami Armády ČR. Vždy v září se koná pochod po linii československého opevnění a turisté rovněž rádi využívají Naučnou stezku po linii čs. opevnění na Hlučínsku. Stezka je značena zelenou barvou a dlouhá zhruba 6,5 km. Je vhodná jak pro pěší turistiku, tak pro cykloturistiku. Vede od samostatného pěchotního srubu MO-S 16 Rozcestí kolem dalších objektů lehkého a těžkého opevnění přes Areál čs. opevnění Hlučín-Darkovičky a končí u srubu MO-S 24 Signál. Po trase je možno vidět různá stavební řešení objektů se zachycením vývoje československé fortifikace. Návštěvníci si mohou prohlédnout některé objekty na naučné stezce i zevnitř, a to díky klubům vojenské historie, které začínají jednotlivé sruby rekonstruovat.

Pochod po linii čs. opevnění

Naučná stezka po linii čs. opevnění na Hlučínsku

pozn.: Od června 2012 je stezka prodloužena až k NO-S 10

Areál čs. opevnění Hlučín-Darkovičky

- naučná stezka
 - ▲ objekt těžkého opevnění
 - objekt lehkého opevnění
- MO-S 17 Štípky** označení objektu ve správě SZM

Obsah:

Úvod 3

BUDOVÁNÍ POHRANIČNÍHO OPEVNĚNÍ 4

NÁSLEDKY MNICHOVSKÉ DOHODY A STAV OPEVNĚNÍ ZA VÁLKY 6

OBNOVA A ZPŘÍSTUPNĚNÍ PEVNOSTÍ..... 6

EXPOZICE 8

 Pěchotní srub MO-S 19 Alej 9

 Pěchotní srub MO-S 17 Štípky..... 15

 Pěchotní srub MO-S 18 Obora..... 16

 Pěchotní srub MO-S 20 Orel 18

 Lehké opevnění vzor 37 A 140Z 20

 Rekonstrukce areálu 21

KAŽDODENNÍ ŽIVOT V PEVNOSTECH 22

PRAVIDELNĚ POŘÁDANÉ AKCE 24

Naučná stezka po linii čs. opevnění na Hlučínsku 25

Navštivte i další expozice a areály Slezského zemského muzea

Arboretum Nový Dvůr
Stěbořice

Památník Petra Bezruče
Opava

Historická výstavní budova
Opava

Památník II. světové války
Hrabyně

Srub Petra Bezruče
Ostravice

Slezské zemské muzeum je pomyslnou branou do Slezska. Jeho zájem sahá od živé i neživé přírody přes prehistorii, historii až k dějinám umění, a to především v oblasti českého Slezska, severní a severovýchodní Moravy. Slezské zemské muzeum je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Je nejstarším veřejným muzeem na území dnešní České republiky, jeho historie sahá do roku 1814. Zároveň je se svými 2 400 000 sbírkovými předměty třetím největším muzeem v ČR.

V současnosti spravuje šest expozičních budov a areálů: vedle Historické výstavní budovy v centru Opavy jsou to Arboretum Nový Dvůr ve Stěbořicích, Památník II. světové války v Hrabyni, Památník Petra Bezruče v opavské Ostrožné ulici, Areál československého opevnění Hlučín-Darkovičky a Srub Petra Bezruče v Ostravici.

V muzeu působí odborníci v oblastech mineralogie, geologie, paleontologie, botaniky, dendrologie, entomologie, zoologie, muzeologie, archeologie, etnografie, numismatiky, historie, dějin umění včetně dějin fotografie, hudby, literatury a divadla a dějin vojenství, ale také restaurátoři, muzeologové či knihovníci.

Slezské zemské muzeum ročně připraví přibližně 30 výstav, speciální pozornost je přitom věnována dějinám a přírodě Slezska a tématu 2. světové války. Muzeum je výzkumnou organizací provádějící základní i aplikovaný výzkum. Výsledky publikuje mimo jiné v recenzovaném Časopise Slezského zemského muzea, vycházejícím ve dvou řadách (řada A pro vědy přírodní, řada B pro vědy historické), a v rovněž recenzovaném časopise Slezský sborník.

Průvodce

Průvodce Areálem čs. opevnění Hlučín-Darkovičky Slezského zemského muzea

Autor textu: **Petr Kuchař**

Spolupráce: **Kamila Poláková**

Redakce textu a produkce: **Simona Juračková**

Spolupráce: **Petr Adamec, Ivan Berger**

Jazykové korektury: **Jana Válková**

Autoři fotografií: **Dan Krzywoň, Petr Kuchař, Luděk Wünsch, Archiv SZM**

Grafický design: **Martin Feikus**

Tisk: **KLEINWÄCHTER**

www.szm.cz

V nákladu 500 ks vydalo v roce 2014 Slezské zemské muzeum jako pokračování projektu „Open Gates to Silesian Museum“ podpořeného z Fondu mikroprojektů v Euroregionu Silesia v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013.

Cíl 3/Cel 3
2007.2013

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE